

Pedon merkitykset

Juha Suonpää:
PETOKUVAN RAADOLLISUUS
Luontokuvan yhteiskunnallisten merkitysten merkisyys.

Taideteollisen korkeakoulun
julkaisu A 35
Tampere: Vastapaino 2002. 216 s.

Me kaikki elämme luonnossa. Luontoaahan on sokeritoukka vesan nurkassakin, mutta sinne eivät kovin monet Pohjolan urhot kameroineen tunge. Sen sijaan he jättävät keskuslämmitetyn talonsa ja siirtyvät okulaareineen erämaihin ikuistamaan autenttista luontokokemusta. Mitä siitä, jos kameran lisäksi mukaan sattuu muutama tonni teurasjätettä ja muuta rekvisiittaa pedon houkuttelemiseksi?

Juha Suonpään *Petokuvan raadollisuus* ottaa tähtäimeensä luontovalokuvan kuningaslajin, eli petokuvan, ja siitä erityisesti metsän kuninkaaseen karhuun keskittyvät otokset. Valinta on oivallinen. Karhun kulttuurinen rooli on meikäläisille niin erityinen, että otsoon liittyy koko joukko erilaisia intohimoja ja risteäviä intressejä. Suonpään pääaineistona on sanoma- ja aikakauslehdistä ja valokuva-alan julkaisuista sekä luontokirjoista kerätty materiaali 1970-luvulta 2000-luvulle. Lisäksi on katsastettu petokuvaajien arkistoja ja haastateltu petokuvaajia. Tekijä on luontokuvan kentällä rutinoitunut ammattilainen, joka paneutuu kuviiin nyt väitöskirjatutkijan roolissa.

Suonpää kerii auki luontovalokuvan sykkäriset merkitykset: millä tavoin luontokuvan "luonnollinen" määrittäminen ja mitkä ovat sen taustat, konventiot ja valtasuhteet. Ratkaisu on nähdäkseni järjevin mahdollinen. Kun valokuvia kohdellaan teksteinä tekstien joukossa, niistä tipahtaa pois melko läjä turhaa mystiikkaa, ja näkyville tulee kuvan koko törkyisyys tai Suonpään sanoin "raadollisuus".

Suonpään teos sisältää upeaa kuvamateriaalia, joka kirjoittajan tavoitteiden mukaisesti haastaa geneerisen luontokuvan. Erämaa-

järvässä kyljellään kelluva pöhötynyt nauta tai suonsilmässä mätänevä ruho eivät sovi vallitsevaan käsitykseen siitä, mikä on luontokuva. Petokuvan ottamisen käytäntö näytetään uusissa kehityksissä: esimerkiksi otoksena suomalaisen metsämiehen kotoa, jossa karhua edustaa telkkarin päälle nostettu kallo, tai kuvana huoltoaseman kaljahyllystä, jonne vievät Keravalla tehdyn porilaisluolen karhunjaljet. Samoin ovat vaikuttavia toisteista petokuva-aiheista kootut kollaasit. Tällaisen esitystavan voisi nimetä vaikkapa "visuaaliseksi diskurssianalyysiksi".

Kirjoitetun tekstin tasollakin Suonpää riisuu petokuvasta keisaririviä. Suonpää löytää selityksiä petokuvan vetovoimalle mm. historiallisista, taloudellisista ja institutionaalisista syistä. Luontokuvan taustalla vaikuttaa vuosisatainen metsästyksiperinne myytteineen. *Suomen Luonto* ja muut luonnonsuojeluun virittyneet tahot ovat petokuvaajien keskeinen tulonlähde näyttävien ja vetovoimaisten luontokuvien tarpeeseen. Lisäksi luontokuvan aliarvostus taidekentällä on Suonpään mielestä lisännyt kuvan autenttisuuden ja todistusvoiman vaatimuksia. Muiden muassa tällaiset syyt mahdollistavat sen, että kuvaaja voi etsiä Kuhmosta vaaranrinteen, hinata paikalle kelon, kätkeä keloon lihasyötöitä, häätää honkaan sontivat korpit joulupukin naamariin puetulla linnunpelättimellä, kytätä runkoon kapuvaa ahmaa ja napata vuoden luontokuvan *Ahman maa* (1998). Samat syyt mahdollistavat hirmuisen äläkän, kun telkän pojat kampeavat itseään pöntöstä pienen digitaalisen sysäyksen avittamana. Sitenhän otettiin vastaan Hannu Hautalan teos *Luontohetkiä* (1999).

Suonpään kirja on painettu komeaan taidekirjaformaattiin. Sen kuvat nousevat taitavan luontokuvan jalustalle. Viimeistään kuvien layout ja väitöskirjan teksti keikkauttavat tuon jalustan.

PERTTI VEKALAHTI

Mediakasvatus uuden koulun rakentajana

Juha Suoranta:
KASVATUS
MEDIAKULTTUURISSA
Mitä kasvattajien tulee tietää.

Tampere: Vastapaino 2003. 217 s.

Maalisvaalien jälkeen muodostettu punamultahallitus päätti keventää palkkatulon verotusta kaikissa tuloluokissa, vaikka molemmat päähallituspuolueet lupasivat vaalipuheissaan verokevennyksiä nimenomaan pienituloisille palkan-saajille – sankka joukko äänestäjiä hyväksyikin tuloeroja tasaavan politiikan ja piti hyvinvointivaltion palveluiden turvaamista tärkeämpänä kuin verokevennyksiä. Peruskoulun uudistuksen opetussuunnitelman seitsemän aihekokonaisuuden joukkoon on kirjattu muun muassa osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys, turvallisuus ja liikenne sekä ihminen ja teknologia. Uuden hallituksen kulttuuriministerin huolestuneet lausunnot television väkivaltaivihteen ja pornotarjonnan vaikutuksista lapsiin ovat herättäneet vilkkaan julkisen keskustelun, josta ei – jälleen kerran – ole puuttunut moralistisia äänenpajoja.

Ajankohtaisia asioita suomalaisessa yhteiskunnassa ja julkisessa päätöksenteossa mutta mikä, jos mikä, on niiden yhteinen nimittäjä?

Uusliberalismiksi kutsuttu aatejärjestelmä, vastaa Juha Suoranta tuoreessa, ajan hermoon tarkasti osuvassa kirjassaan *Kasvatus mediakulttuurissa: Mitä kasvattajien tulee tietää*. Toisin kuin kirjan nimestä saattaisi äkkiseltään päätellä, Suoranta ei suinkaan tarjoa käytännön vinkejä ja esimerkkejä kasvattajille, jotka tekevät työtään tällä mediakulttuuriksi kutsutulla aikakaudella, vaan paneutuu tarkastelemaan nykyisen yhteiskuntapolitiikan ja koulutuspolitiikan, koulukulttuurin ja mediakulttuurin, formaalin koulukasvatuksen ja informaalin "median kasvatuksen" välisiä suhteita ja ristivetoja. Kyseessä on siis kirja, joka rakentaa tuiki tarpeellista yhteistä poh-

jaa usein irrallisiksi jääville kasvatasta ja mediaa ruotiville puheenvuoroille.

Suoranta johdattaa kirjansa lukijan kaksinaapiselle tutkimuskentälle esittämällä väitteen, joka on noussut keskeiseksi uusimmassa ”mediakasvatustieteessä”: mediasta ja mediakulttuurista on tullut monessa suhteessa vaikuttavampi kasvattaja kuin perinteisistä kasvatustutkimuslaitosten kasvatustutkimuksista. Kaiken kattava mediakulttuuri – myös elämäskulttuuriksi, kulutus- ja teknologikulttuuriksi ja teknologiakulttuuriksi kutsuttu – on ympäristö, jossa lapset ja nuoret kokevat ja oppivat eniten, hankkivat elämäksiä viihtyen ja nauttien.

Kysymykset siitä, miten media vaikuttaa ja kasvattaa, ovat olleet mediakasvatuksen keskeisiä huolenaiheita, joita on käsitelty lukuisissa tutkimuksissa usein samoja uria auralten. Kirjansa ensimmäisessä osassa, *Mediakulttuurin merkitys kasvatuksessa*, Suoranta avaa vaikutusajattelulle uusia laiveampia polkuja kytkemällä mediakulttuurin kasvatusvaikutuksen uusliberalistiseen ideologiaan, joka on hänen näkemyksensä mukaan paitsi mediakulttuurin, myös suomalaisen koulutusjärjestelmän uusin ideologia. Uusliberalismin ei suinkaan olla ajaututtu, vaan kyseessä on tietoinen suunnanmuutos, joka näkyy koko yhteiskunnassa, väittää Suoranta. Hänen ajatuskulkuun seuraamalla verokavennus kaikille tulotasoon katsomatta voidaan nähdä osana yksilön ja kaupan ”vapautta” ja yksityisomistuksen rajoittamattomuutta kannattavaa uusliberalismia. Yrittäjyyden, liikenteen ja teknologian nostaminen perusopetuksen aihekokonaisuuksiksi puolestaan heijastaa uusliberalismin keskeisiä arvoja: yksilöllistä menestystä, yksilöiden välistä kilpailumentaliteetteja, teknis-matemaattisten aineiden merkityksen korostamista ja teknologian ihannoitua. Suorannan esityksen luettuaan ei voi olla miettimättä, ettei lasten ulottuvilla olevan väkivaltaviihteen ja pornon herättämä moraalinen kuohunta ehkä olekaan pääasiassa huolta lasten hyvinvoinnista vaan enemmänkin tietoisesti valittu, vain pinta-aa raapaiseva reaktio uusliberalis-

min rakenteellisen väkivallan aiheuttamiin ongelmiin ja kyvyttömyyttä ellei peräti haluttomuutta kohdata mediakulttuurin moninaisia ja vaativia haasteita.

Edellä esitetyn voi toki kitata kärjistykseksi. Onhan uudessa opetussuunnitelmassakin monta aihekokonaisuutta, joita ei yhtä vaivattomasti voi palauttaa uusliberalismin aatejärjestelmään, ja tuskin kellään on sinällään mitään sitä vastaan, että lapsia suojellaan väkivaltaisilta ja pornografisilta ohjelmilta. Myönnettäköön, että Suorannan avoimesti ja raikkaasti poleeminen esitystapa houkuttelee lukijankin kärjistyksiin – ja toivottavasti myös ajatusmittelöihin, mikäli lukijan mielipiteet käyvät kovasti ristiin kirjan väittämien kanssa.

Hyvin kiinnostavasti ja kaikkea muuta kuin yksisilmäisesti Suoranta joka tapauksessa kerii auki kasvatuksen, mediakulttuurin ja uusliberalismin monisyisiä sidoksia: yhtäältä näyttää siltä, että Althusser on edelleen oikeassa esittäessään, että koulutus on kypsän kapitalistisen yhteiskunnan *hallitseva* ideologian valtiokoneisto ja koulutusjärjestelmällä hallitaan yhteiskuntaa ja päinvastoin. Toisaalta oikeutetulta vaikuttaa myös näkemys, jonka mukaan (pääasiassa amerikkalaisen viihdeteollisuuden tuottama) populaarikulttuuri on vallannut koulutuksen paikan mediakulttuurin hallitsevana valtiokoneistona. Ja jos uusliberalistinen koulutuspolitiikka tuottaa voimattomuutta ja ajaa ulos ”heikoimman lenkin” toisensa perään, eikä olekin paitsi hyvin ymmärrettävää myös suotavaa, että populaarikulttuuri on syrjäyttänyt koulutuksen? Tarjoaahan se sentään edes koskettavia elämyksiä ja mielihyvää.

Mihin päin voi suunnistaa kasvattaja tilanteessa, jossa näköpiirissä on suo siellä, vetelä täällä?

Tähän kysymykseen Suoranta etsii vastausta kirjansa jälkimmäisessä osassa *Kasvatuksen merkitys mediakulttuurissa*. Suoranta muistuttaa, että siellä missä kasvatetaan, tehdään aina myös arvovallintoja ja opettaja on työssään moraalinen ja eettinen toimija. Koulu, kuten mediakin, on kult-

tuuristen kamppailujen aluetta, ja näissä kamppailuissa on jokaisen opettajan valittava puolensa ja kannettava vastuunsa. Koulun rakenteissa, opettajankoulutuksessa ja yhteiskunnan koulutuspoliittisissa ratkaisuissa on paljon sellaista, mihin voidaan vaikuttaa julkisen keskustelun ja päätöksenteon keinoin, mutta merkittävä muutos voi lähteä myös alhaalta ylös päin. Opettajan työ on edelleen mitä suurimmassa määrin kutsumus, jota ruokkii ja kannattelee ajatus työn yhteiskunnallisesta merkittävyydestä, mahdollisuudesta vaikuttaa asioiden tilaan ja tulevaisuuteen.

Rohkeutta tämä kaikki vaatii, ja johtotähdiksi opetussuunnitelmien ja oppimistavoitteiden puristuksessa arkityötään tekeväle opettajalle Suoranta nostaa Paolon Freiren ”toivon pedagogiikan”. Siinä keskeistä on ajatus ihmisen jatkuvan kasvun mahdollisuudesta, kasvattajan ja kasvatettavien tasavertainen yhteistoiminta sekä oppilaiden itsenäisyyden kunnioittaminen, mikä merkitsee sekä oppilaiden ainutkertaisen yksilöllisyyden että heidän elinolosuhteidensa ja elämäkokemuksensa, myös mediaa kuluttamalla hankitun, aitoa arvostamista. Kun ne ovat osa luokkahuoneen arkipäivää, avautuu myös mahdollisuus kriittiseen mediakasvatukseen, jonka tärkein tehtävä on rohkaista oppilaita kyseenalaistamiseen ja toisin näkemiseen, Suoranta esittää. Sillä juuri mediakasvatusta on alue, jossa koulun kulttuuri ja mediakulttuuri, pedagogiikan kulttuuri ja kulttuurin pedagogiikka voivat kohdata ja tuottaa uutta tietoisuutta ja toimintakykyä – vaikkapa kamppailuun aidosti demokraattisen ja kansallisuutta tukevan yhteiskunnan puolesta.

Eeva-Liisa Jokela

